

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle

## **VAIHTOEHTOHOITOJEN SÄÄNTELYN TARVE**

### **Vaihtoehtohoitoja koskevan lainsäädännön tarpeita selvittäneen työryhmän raportti**

Olette pyytänyt lausuntoa otsikkoasiassa. Kuluttajavirasto esittää lausuntonaan seuraavaa:

Raportin laatinut työryhmä ehdottaa ensimmäisessä vaiheessa säännöksiä, joilla raportissa esiin tuotuihin potilasturvallisuusriskeihin voitaisiin vaikuttaa mahdollisimman ripeästi. Terveystuon ammattihenkilöistä annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan siihen kirjattujen henkilöryhmien tutkiminen ja hoitaminen olisi sallittua vain terveydenhuollon ammattihenkilöille. Kuluttajavirasto katsoo ehdotuksen lisäävän heikkojen kuluttajaryhmien potilasturvallisuutta ja kannattaa kyseisen säännöksen lisäämistä lakiin.

Toisessa vaiheessa työryhmä ehdottaa ns. laajaa vaihtoehtohoitoja koskevan sääntelyn valmistelua, mikä tarkoittaa uuden vaihtoehtohoitoja koskevan lain valmistelua. Raportti sisältää ehdotuksen lain keskeisestä sisällöstä. Raportissa on tuotu kattavasti esiin ongelmat, joita vaihtoehtohoitojen sääntelemättömyys aiheuttaa mm. potilasturvallisuuden, ammattinimikkeiden, markkinoinnin ja palvelun laadun valvonnan kannalta. Kuluttajavirasto pitää sääntelyä perusteltuna ja oikeasuuntaisena ratkaisuna kyseisten epäkohtien vähentämisessä.

Raportin 7.2 –kohdassa on ehdotus markkinointia koskevien edellytysten keskeisestä sisällöstä. Ehdotuksen mukaan *markkinointisäännökset täydentäisivät kuluttajansuojalakea. Lisäksi säädettäisiin markkinoinnin valvonnasta ja sanktioista. Kuluttajansuojalakea valvovan kuluttaja-asiamiehen sijasta/ohella vaihtoehtohoitojen markkinoinnin valvontatehtävien antamista valmisteilla oleville uusille aluehallintoviranomaisille voisi harkita. Kiellettyä olisi markkinoida toimintaa, jota tämän raportin 7.1. kohdassa kuvattavien rajoittavien säännösten perusteella voisivat antaa vain terveydenhuollon ammattihenkilöt ja joita annettaessa edellytetään yhteistyötä lääkärin kanssa. Kuluttajansuojalain 2 §:n 2 momentin mukaan alaikäisille suunnattua markkinointia on erityisen herkästi pidettävä hyvän tavan vastaisena, ja esimerkiksi lääkeseurituksen 25 b §:n 2 momentin mukaan itsehoitolääkkeiden markkinointi lapsille on kielletty.*

Kuluttajaviraston näkemyksen mukaan suunnitteilla olevan erityislainsäädännön valvonnan tulisi kuulua viranomaiselle, jolla on valvontaan vaadittavaa riittävä asiantuntemus terveydenhoidon alueella. Kuluttaja-asiamiehellä on yleinen toimivalta, kun kysymyksessä on kulutushyödykkeiden tarjonta, myynti ja muu markkinointi elinkeinonharjoittajilta kuluttajilla. Sen sijaan erityislainsäädäntöä sisältävillä alueilla valvonnasta vastaa ensisijaisesti erityisviranomainen. Näin on esimerkiksi elintarvikkeiden, alkoholin ja tupakan sekä lääkkeiden valvonnan osalta. Kuluttajavirasto tekee yhteistyötä sektoriviranomaisten kanssa ja täydentää valvontaa yleisen toimivaltansa puitteissa silloin, kun se on markkinoinnin valvonnan kannalta tarpeellista. Näin markkinoinnin valvontaan ei ole jäänyt harmaata aluetta, jossa toimivaltaista viranomaista ei olisi lainkaan. Näin ollen pidämme myös vaihtoehtohoitojen markkinoinnin valvonnan osalta tärkeänä sitä, että kuluttaja-asiamiehellä olisi rinnakkainen toimivalta valvontaa ensisijaisesti hoitavan erityisviranomaisen kanssa.

Vaihtoehtohoitojen markkinoinnissa esitetään erilaisia väitteitä hoidon vaikutuksista ja tutkimustuloksista. Näiden väitteiden totuudenmukaisuuden arviointi edellyttää sitä, että vaihtoehtohoidon tarjoajan esittämiä väitteitä ja tutkimustuloksia hoidon vaikutuksista voidaan

luotettavasti analysoida. Tämä ei ole mahdollista ilman terveydenhoidon alan asiantuntemusta, jota Kuluttajavirastolla ei ole.

Kuluttajavirasto haluaa kiinnittää lisäksi huomiota raportissa esiin tuotuun tilanteeseen koskien vaihtoehtohoitojen koulutusta. Suomessa ei ole virallisesti hyväksytyjä vaihtoehtohoitoja koskevia koulutusohjelmia tai –vaatimuksia, eikä myöskään koulutusta koskevaa valvontaa. Näin ollen erilaisten koulutusmuotojen markkinoiminenkin on jäänyt käytännössä vaille valvontaa. Tämä epäkohta tulisi ottaa huomioon erityislainsäädäntöä valmistellessa.

Alaikäisiin kohdistuvan markkinoinnin osalta Kuluttajavirasto esittää harkittavaksi alaikäisille kohdistuvan vaihtoehtohoitojen markkinoinnin kieltämistä. Kuluttajansuojalain markkinointisääntöjen uudistamisen yhteydessä tarkennettiin myös hyvän tavan vastaisen markkinoinnin määritelmää. Alaikäisiin kohdistuvaa markkinointia koskeva vakiintunut ratkaisukäytäntö sai tässä yhteydessä vahvistuksen lain tasolla. Alaikäisiin suunnatun markkinoinnin lisäksi kuluttajansuojalain 2 luvun 2 §:n nojalla voidaan arvioida myös alaikäiset yleisesti tavoittavaa markkinointia. Alaikäiset ovat aikuisia alttiimpia mainonnan vaikutuksille ja siten erityisen suojan tarpeessa.

Kuluttajavirasto on Suomen Lääkäriliiton markkinointiohjeita 3.3.2005 ja 10.6.2006 kommentoidessaan tuonut esiin alaikäisiin kohdistuvaan markkinointiin liittyviä näkökohtia lääkäripalveluiden markkinoinnin osalta mm. seuraavasti:

Lääkäripalvelujen markkinointiin alaikäisille on suhtauduttava pääsääntöisesti erittäin varauksellisesti. Vaikka alaikäisellä olisikin oikeus kehitystasoonsa nähden itse päättää tiettyjen rajojen sisällä lääkäripalveluiden käytöstä ja mahdollisesta hoidon tarpeesta, on tarkoin otettava huomioon markkinoinnin kohdentamisen vaikutukset näihin alaikäisen päätöksiin. Vaarana voi olla, että markkinoinnilla luodaan alaikäiselle aiheetonta huolta, jopa pelkoa omasta terveydestään.

Markkinoinnilla ei tule luoda tarpeetonta terveydenhuoltopalvelujen kysyntää. Markkinointi voi myös antaa väärän kuvan vastuun kantamisesta alaikäisen terveydestä eli alaikäisen asemasta suhteessa huoltajien velvollisuuteen huolehtia alaikäisen huollettavan terveydestä. On siten otettava huomioon, etteivät alaikäiset ole aikuisten kaltaisia arvioimaan tarjottujen lääkäripalvelujen tarpeellisuutta ja niiden kaupallista luonnetta. Jos kyse on lisäksi kalliista palveluista, merkitystä on myös palvelusta aiheutuvista kustannuksilla. Alaikäisten yleisestä oikeudesta tehdä oikeustoimia säädetään holhoustoimesta annetussa laissa. Lain mukaan alaikäinen voi itsenäisesti tehdä vain oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä. Alaikäiset tarvitsevat siten pääsääntöisesti huoltajiensa suostumuksen tekemiinsä oikeustoimiin.

Vaihtoehtohoitojen turvallisuuden ja turvallisuusvalvonnan osalta Kuluttajavirasto toteaa positiiviseksi asiaksi sen, että tiettyjen potilasryhmien hoito on tarkoitus rajata vain terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtäväksi ja että kyseinen säännös sisällytettäisiin terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin. Kuluttajavirasto toivoo kuitenkin, että vaihtoehtohoitoja koskevan sääntelyn valmistelussa voitaisiin mahdollisimman nopeasti edetä laajempaan sääntelyyn. Tätä sääntelyä valmisteltaessa olisi Kuluttajaviraston näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaista huolehtia siitä, että vaihtoehtohoitojen valvontaan liittyvä toimivalta annettaisiin nykyistä laajemmin terveydenhuollon valvontaviranomaisille.

Vaihtoehtohoitojen turvallisuuskysymykset ovat Kuluttajaviraston näkemyksen mukaan pääosin sen luonteisia, että valvontaviranomaiselta vaaditaan enemmänkin asiantuntemusta terveydenhuollon valvonnan piiristä kuin yleisen tuoteturvallisuuslainsäädännön soveltamisalaan kuuluvien kuluttajapalveluiden valvontaosaamista. Vaihtoehtohoitojen turvallisuusvalvonnassa on loppujen

lopuksi olennaista se, että valvontaviranomainen kykenee arvioimaan hoidon luonnetta siitä näkökulmasta, aiheuttaako se asiakkaiden terveydelle suoraa tai epäsuoraa vaaraa.